

הכלל הראשון לעבודה בצוות: מה קרה לתלמידי רבי עקיבא? **מבוסס על לקו"ש כב/138 ואילך**

בין מתפללי בית הכנסת פרץ ויכוח בשאלה, האם ראוי לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות? חצי מהמתפללים טענו בלהט כי המנהג הוא לכבד את הקריאה החשובה בעמידה, והחצי השני טען כי אסור בשום אופן לעמוד, משום שהדבר משדר זלזול בשאר קריאות התורה במשך השנה.

החליטו לפנות אל הרב הזקן כדי לשמוע את דעתו. "כבוד הרב, האם המנהג הוותיק הוא לעמוד בעת עשרת הדברות?" – "לא", ענה הרב. "אז המנהג הוא לשבת?" – "גם לא", ענה הרב. "אז מה המנהג?"

– "המנהג הוא להתווכח"...

יהודים אוהבים להתווכח וכמו שאמר מי שאמר: "שני יהודים – שלוש דעות"... [שימו לב שבמדינה ענקית כמו ארצות הברית, על 300 מיליון תושביה, ישנן בסך הכול שתי מפלגות ואילו בארצנו הקטנטונת יש 11 מפלגות ועוד כמה שלא מצליחות לעבור את אחוז החסימה...].

ובעוד שוויכוח שמנוהל נכון יכול להיות חוויה אינטלקטואלית עשירה, וויכוח שמסתבך עלול להפוך לאבק שריפה שמכלה את הבית, את המשפחה, את בית הכנסת ואת הקהילה.

ד"ר¹ ג'ון מרדכי גוטמן הוא פסיכולוג ויועץ נישואים יהודי אמריקאי עם ותק של ארבעים שנה. גוטמן מנהל בווישינגטון "מעבדת אהבה" שחוקרת זוגות נשואים ואת הגורמים שמביאים חלילה להרס הזוגיות. כיום, הוא יכול להיפגש עם בני זוג ותוך דקות ספורות לכתוב על דף את הסיכויים שלהם לשרוד יחד יותר משלוש שנים. אחוזי הדיוק שלו הם למעלה מתשעים אחוז!

השיטה היא פשוטה (תנסו את זה בבית...): גוטמן מעלה ביניהם נושא לוויכוח, נושא שגרתי שזוגות רגילים להתווכח עליו, כמו הגרביים הזרוקות בסלון, אחריותו של מי להוציא את הילד מהגן, ומי אמור לקחת עבודה נוספת כדי לכסות את חוב המשכנתא התופח... והוא עוקב אחרי הדרך בה הם מתמודדים עם הדעה השונה. לדעתו, "כל הגורמים להצלחת הנישואים או להרס שלהם נמצאים בתוך ניהול וויכוח". ככל שהעימות מנוהל בצורה סבירה (נותנים לסיים משפט, מוכנות לשנות דעה) – גוטמן מעלה את הסיכויים הזוגיים שלהם. וככל שהעימות הופך להיות מתנכר – עולים האיומים כנגד הקשר.

וכאן עולה השאלה כיצד מתווכחים נכון? בהנחה שתמיד נתווכח ולעולם לא נסכים על כלום [מישהו אמר פעם: "נישואים הם חיים של אי הסכמה תמידית"...], עלינו ללמוד איך להפוך את הוויכוח לרגע של צמיחה והתפתחות במקום לחוות אותו כמוקד של עימות וכעס.

אנו רוצים לעשות זאת בעקבות אירועי הימים הללו, שהם מוזרים ומשונים מאין כמותם. אנו מדברים על אירוע מסתורי שהתרחש לפני קרוב לאלפיים שנה והפך את תקופת הימים הללו לימי אבל וצער: מותם של 24 אלף תלמידי רבי עקיבא.

ב. על פניו, אלו היו אמורים להיות הימים היפים בשנה. זאת התקופה היחידה לאורך השנה בה **סופרים כל יום**. ברור מאילו כי ימים שסופרים אותם הם ימים יקרים שמסמלים געגוע וערגה אל יעד נכסף. המדרש מעניק משל מעורר-לב אודות פשר ספירת הימים:

1. ספר המנהגים טירנא חודש אייר מח: ולמה מונין ספירה מפסח ועד עצרת יותר מבשאר מועדים? משל למלך אחד שרכב בדרך ומצא אדם מושלך בבור שהיה אסור שם. אמר לו המלך: אני אעלה אותך ואוציא אותך מבור הזה ולאחר זמן פלוני אתן לך את בתי. שמח אותו האיש שמחה גדולה: אמר לא די שמוציאני מבור זה אלא עוד רוצה לתת לי בתו.

וכך עשה המלך, הוציאו מהבור והלבישו בגדים נאים וכסף וזהב נתן לו. כשראה האיש כך - שהמלך קיים מקצת דבריו - התחיל למנות מיד כמה זמן יש למה שקבע המלך לתת לו בתו. כך היו ישראל

¹ למשל: <https://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3406599,00.html>

במצרים כמו בבור [והקב"ה הבטיח לתת התורה שהיא 'בתו'. וכיון שקיים מקצת דבריו והוציאם ממצרים, התחילו מיד למנות כמה ימים נשאר עד החתונה עם בת המלך].

הרמב"ן כותב נקודה עוד יותר מיוחדת. נשים לב לכך שבחג הסוכות תיקנה התורה חג נוסף בשם "שמיני עצרת", ואילו בחג הפסח לא מצאנו חג נפרד של "שמיני עצרת"? עונה הרמב"ן רעיון מיוחד במינו: האמת היא שחג השבועות הוא העצרת של פסח ולכן חז"ל קוראים לו בשם "עצרת" (שכן קבלת התורה היא תכלית היציאה ממצרים) – ואילו 49 הימים בתוך הם ימי "חול המועד" בין פסח לעצרת.

רמב"ן ויקרא כג, לו: צווה בחג המצות שבעה ימים בקדושה ... ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקידש יום שמיני [חג השבועות, שלאחר שבעת ימי הפסח ושבע השבועות] כשמיני של חג [שמיני עצרת], והימים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג והוא יום מתן תורה ... ולכן יקראו רבותינו לחג השבועות – עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג.

ועל רקע ההקדמה הנפלאה הזו, בולטת מנגד, ההתרסקות של התקופה. לפתע פתאום הפכו הימים הללו לתקופת האבל הארוכה ביותר בשנה. במקום לחגוג את תקופת 'חול המועד', הנה במשך ל"ג ימים בין פסח לעצרת (ולמנהג האשכנזים עד ג' סיון²) איננו מתחננים, איננו מסתפרים וממעטים בשמיעת מוסיקה. הכול כביטוי אבל על טרגדיה חמורה מלפני 1900 שנה.

2. **יבמות סב, ב:** שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד ... מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת ... כולם מתו מיתה רעה, מאי היא? ... אסכרה [חיידק ה'דיפתריה' הגורם לחנק בגרון. כיום מחסנים את התינוקות מפניו].

כדי להבין את גודל האסון שנחת על עם ישראל, עלינו לשוב אל הימים ההם. אלו היו הימים שאחרי החורבן השני, השלטון הרומי האכזר החריב את ירושלים והעם חיפש את דרכו. המאור הגדול באותם ימים היה רבי עקיבא. הגמרא מכנה אותו בשם 'אבי התורה שבעל פה', "כולהו אליבא דרבי עקיבא" (סנהדרין פו). הוא היה גדול הדרשנים של התורה ולכן תלמידיו היו האליטה הרוחנית והתורנית בעם ישראל. והנה הישיבה שלו כולה, על 24 אלף תלמידיה הגדולים, הפכה בימים ספורים למערת קבורה.

מה גרם לכך? הגמרא נוקטת, כאמור, בטעם: "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה". וזה מעלה כמובן כמה שאלות גדולות: א. ממתי מגיע עונש מוות למי שלא מכבד את חברו?

ב. למה הם מתו בתוך תקופה קצרה של בין פסח לעצרת? הרי חוסר הכבוד ההדדי שלהם היה מסתמא תופעה שנמשכה הרבה זמן ולא רק ל"ג ימים?

ג. לגופו של עניין: מה פירוש המילים "לא נהגו כבוד"? מהם בדיוק עשו?

דא"ג מהרש"א שם: אפשר דכל אחד דיבר לשון הרע והיה מספר בגנות חברו, וסימן למיתת 'אסכרה' היא לשון הרע [שהוא בגרון כמו לשון הרע שהוא בפה]. ואמר שמתו 'בין פסח לעצרת', להורות שמתו בהשגחה [עליונה ולא מסיבה טבעית של מגיפה וכיו"ב] כי הוא זמן ממוצע שקרוב לבריאות ורפואה.

מהעובדה שהם מתו ב"אסכרה", חיידק בגרון, מסיק המהרש"א שחטאם היה בעוון הקשור בפה. דהיינו שדיברו לשון הרע. וזה כמובן דבר תמוה מאוד: אם אנו אבלים עליהם עד היום, ברור שמדובר היה בגדולי ומאורי ישראל - וכיצד אנשים גדולים הופכים להיות חבורת מדברי לשון הרע?

יתירה מכך: כיצד מכל הישיבות לאורך ההיסטוריה, זה קרה דווקא בישיבתו של רבי עקיבא? הרי המשפט המפורסם ביותר שלו הוא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה". האם התלמידים לא שמעו מרבים את הכלל הגדול בתורה?!

ספרא קדושים יט, יח: אמר רבי עקיבא: ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה.

² הסבר המחלוקת (ראו שוע"ר סימן תצג): הפוסקים חולקים מתי בדיוק מתו התלמידים. דעה אחת אומרת כי הם החלו למות ביום התחלת הספירה, טז ניסן, ופסקו למות ביום ל"ג בעומר, ואילו דעה אחרת סוברת שהם מתו במשך 33 ימים בין פסח לעצרת שאין אומרים בהם תחנון (כלומר, בימי חול של חודש אייר וסיון, חוץ מר"ח ושבטות) ולכן האבלות צריכה להיות במשך 33 ימים בין ר"ח אייר לג' סיון. למעשה, הספרדים נוהגים כמו הדעה הראשונה ואילו האשכנזים מחמירים כשתי השיטות ונוהגים אבלות מפסח עד ג' סיון.

חמור בהרבה מכך: רבי עקיבא לא היה רק 'נאה דורש', רבי עקיבא היה בעצמו אהבת ישראל! כל מהותו של החכם הדגול הייתה אהבה בכלל ואהבה אינסופית לעם ישראל בפרט.

זה התחיל כבר מהאישיות שלו עצמה. הגמרא מספרת שני סיפורים שמעידים על הלב הענק שפעם בתוכו של רבי עקיבא: בתחילת דרכו היה עקיבא רועה פשוט בצאנו של כלבא שבוע. הוא לא ידע קרוא וכתוב, אך משום מקום נוצר קשר שידוכים בינו ובין 'הנסיכה' של ירושלים, רחל, בתו של כלבא שבוע. האבא לא ידע את נפשו מרוב בושה. הוא ניתק את הקשר עם בתו ולא הופיע בחתונתה. הגמרא (נדרים נ) מוסיפה ומספרת על הקרבן העצום שהקריבה רחל עבור החיים עם עקיבא. הם חיו באוהל ברחוב, הם שכבו על הקש בלילות הקרים של ירושלים ופעם נכנסו כמה קשים בשערה של רחל. אמר עקיבא בכאב: "אילו היה לי, הייתי נותן בראשך סיכת תכשיט עם 'ירושלים של זהב'".

וכאן מגלה הגמרא את הנקודה המעניינת מכל: מהי מצאה בו? מדוע רחל העשירה, העדיפה רועה צאן אנאלפבית על הירושה הענקית של אביה?

כתובות סב: רבי עקיבא היה רועה צאן אצל כלבא שבוע. ראתה בתו שהוא צנוע ומעולה [בעל מידות נעלות] אמרה: אם אתקדש לך תלך ללמוד?! אמר: כן. שמע זאת אביה והוציאה מביתו והדירה מכל נכסיו.

רחל הוקסמה מהמידות הנעלות של הצעיר. היא העדיפה אדם אצילי כמותו שמייצג וויתור ואהבה על פני הבחורים השחצנים שהקיפו את אביה העשיר.

זאת עדות אחת על אופיו האישי של רבי עקיבא. והנה עוד סיפור, מדהים עוד יותר: הגמרא מספרת (שבת קכז) על פועל עני שהלך לעבוד אצל עשיר בגליל. הוא עבד אצלו שלוש שנים רצופות והחליט לשוב הביתה ליום הכיפורים. הוא ניגש לעשיר וביקש שכר על כל התקופה, אך העשיר אמר שאין לו לשלם. הפועל אמר בתדהמה: אולי יש לך נכסים לתת? אולי קרקע? אולי כרים וכסתות? אחרי הכול, אתה גר באחוזה אדירת ממדים. אך העשיר טען שאין לו כלום. הפועל המסכן לא כעס ולא הרהר על המעביד העשיר, אלא שב הביתה בידיים ריקות כמו שיצא לפני שלוש שנים.

אחרי החג הופיע העשיר בביתו של הפועל עם שלוש עגלות מלאות סחורה, ואז שאל את הפועל: מה חשבת עלי כשהתחמקתי מחובתי לשלם לך? אמר הפועל: לימדתי עליך זכות, אולי הקדשת את כל נכסיך לבית המקדש ולכן למעשה אין לך כלום. חיבק אותו העשיר ואמר: "כשם שדנת אותי לזכות – כך הקב"ה ידון אותך לזכות".

ב"שאלות דרב אחאי גאון" מובא כי אותו פועל אצילי היה רבי עקיבא! (בתקופת היותו עני).

ועוד עובדה שלישית על רבי עקיבא, שהגיע נוגעת בעיקר לענייננו: הוא לא היה רק אדם שכולו חסד בעצמו, אלא כך גם דיבר ודרש לתלמידיו. כל סגנון החשיבה שלו היה אופטימי ומלמד זכות על עם ישראל. עד כדי כך, שפעם אחת ויחידה שרבי עקיבא דרש רעיון שהיה לגנותו של עם ישראל, העירו החכמים בתדהמה: "רבי עקיבא עזב את מידת החסידות שלו".

סנהדרין קי: דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא - דברי רבי עקיבא ... אמר רבי יוחנן: שבקיה רבי עקיבא לחסידותיה [שהיה תמיד מלמד זכות על ישראל].

וכאן עולה השאלה העצומה, כיצד דווקא קבוצת התלמידים הזו, שנשמה וחיה את הסגנון המכבד של רבי עקיבא, הפכה להיות כת של "מדברי לשון הרע", עד שלא ניתן היה להחזיק אותם בחיים?

אנו מוכרחים לומר כי יש סוג מסוים של מחלוקת שדווקא תלמידי חכמים נופלים בו. יש אופי הרסני במיוחד של מריבה שאיש אינו יכול להימלט ממנה, ולמרות שהיא מצויה - הסכנות שלה אימויות.

ג. לפני שניגש לגופו של עניין, נפתח עם השאלה הראשונה שהובאה לעיל: מדוע נגזר עונש מוות על המחלוקת? ככל שעוונם היה חמור, אך ממתי נענשים במיתה חטופה על חוסר כבוד הדדי?

המפרשים טוענים כי עלינו לומר שהתחברו ביחד **שני אירועים שונים**. הוי אומר שהיחסים החברתיים הבעייתיים שלהם התחברו עם אירוע נוסף שגרם באופן ישיר למותם. כך שחוסר הכבוד היה אמנם סיבת הקטרוג הרוחני עליהם וגרם להסרת השמירה האלוקית מהם, אך הוא כשלעצמו לא גרם למותם.

3. **אגרת רב שרירא גאון: והיה השמד [במלחמה] על התלמידים של רבי עקיבא.**

באגרת רב שרירא גאון מובא כי התלמידים מתו בקרבות מרד בר כוכבא כנגד הרומאים. רבי עקיבא היה זה שהוביל את התמיכה בבר כוכבא ולכן תלמידיו המסורים היו הראשונים להצטרף לשורות המרד ומצאו בו את מותם.

אולם יצוין שהרבי מתייחס לאפשרות זו (אגרות קודש ט/סד) ומדגיש שהיא הובאה ב"ספרי המשכילים" ו"זה היפך הש"ס ממש". שהרי בגמרא נאמר שמתו ב"אסכרה" ולא בקרבות המלחמה.

אכן במקום אחר, הרבי מבאר את העניין בדרך מקורית: הנה בתלמוד ירושלמי מובא ספור דומה:

ירושלמי סנהדרין א,ב: מעשה בעשרים וארבע קרונות של בית רבי, שנכנסו לעבר שנה בלוד ונכנסה בהן עין הרע ומתו כולם בפרק אחד.

נשים לב כי גם כאן מוזכר המספר **עשרים וארבע**, וגם כאן מסופר על **מיתה חטופה בפרק אחד**. ואכן במקרה הזה מצוינת גם הסיבה לכך: "עין הרע". היינו שהעובדה שהתלמידים הגיעו למספר המרשים של 24 קרונות גרמה לכך שאנשים ידברו עליהם ולכן שרתה בהם עין הרע. ולפי זה אפשר לומר גם על תלמידי רבי עקיבא, שהעובדה שהם הגיעו אל המספר המדהים של "24 אלף" גרמה לכך שאנשים ידברו על ההצלחה שלהם ותשרה בהם עין הרע.

ואף שהגמרא הבבלית אמרה שהם מתו משום **שלא נהגו כבוד**, הנה כך בדיוק פועלת הפגיעה של עין הרע. מבואר בספרים³ שכאשר אנשים מדברים על מישהו ומטילים בו עין הרע, הדבר גורם לכך שיפתחו את הספרים שלו למעלה ויבדקו האם הוא באמת ראוי לכל ההצלחה שזכה לה. וכאשר בודקים היטב - תמיד יש מה למצוא...

זה מה שקרה לתלמידי רבי עקיבא: בתור קנאה על המספר האדיר שהגיעו אליו, הוטלה בהם עין הרע, וכתוצאה מכך פתחו את הספרים שלהם למעלה וישמו לב להנהגה השלילית שהם לא נוהגים כבוד זה בזה – והדבר הביא למותם.

לפי זה מובן גם מדוע קרה האסון כל כך מהר ודווקא בין פסח לעצרת: מובא בספרי קבלה שאלו ימים בהם שורה "מידת הדין" ולכן הייתה קפידה כפולה על מעשיהם והם מתו בפרק אחד.

ליקוטי שיחות לב/151 והע' 25: בירושלמי הובא אותו לשון ש'כולם מתו בפרק אחד', ומכך נלמד בענייננו שסיבת מיתת תלמידי רבי עקיבא בפרק אחד הייתה מפני שהגיע מספרים לכ"ד אלף שהוא מספר גדול ביותר, כבסיפור הנ"ל בירושלמי שהיו כ"ד קרונות וזה גרם שתכנס בהם עין הרע. ואין זה סתירה לבבלי שמתו מפני שלא נהגו כבוד, **דזה וזה גרם**. היות שנכנסה בהם עין הרע, לכן נענשו על חטא קל שלא נהגו כבוד. ולהוסיף מהמובא בכתבי האר"י כי הימים בין פסח לעצרת הם ימי **דין**.

וכעת נעבור אל גוף העניין וננסה להבין: כיצד יתכן שגדולי ומאורי ישראל אינם נוהגים כבוד זה בזה? בכמה וכמה משיחותיו של הרבי, חוזר על עצמו רעיון דומה והוא מלא רלוונטיות לחיינו.

ד. אחד מגדולי הפוסקים בדור הקודם היה הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך. רעייתו, הרבנית, נפטרה כמה שנים לפניו ומקורביה נפרדו ממנה בלוויה מכובדת. לפני הקבורה ביקש בעלה לומר כמה מילים:

³ מצאתי בספר איל המילואים מהרב יצחק קארו, דודו של הבית יוסף: "ענין עין הרע הוא, למשל, שראובן רואה בשמעון עושר עצום או רואה אותו שהוא גיבור גדול ובריא או טוב תואר, ואומר ראובן 'מפני מה יש לזה ממון הרבה?' או מפני מה הוא טוב תואר? הדבר גורם כי יבקר את פנקס שמעון למעלה לעיין המעשים הכתובים שם וימצאו כתובים בו חטאיו הרבים ואז מענישים את שמעון"

"המנהג בטקס קבורה, אמר הרב אויערבאך, שבני המשפחה נפרדים מהנפטר בבקשת מחילה שמא פגעו בו והכאיבו לו במהלך החיים. אך אני יכול להצהיר בנוכחותך כי אני פטור מלבקש ממך מחילה. שכן מעולם לא פגעת בך ולא הכאבתי לך".

אחרי הלוויה ניגש אחד מבני המשפחה ובקיש להבין: כיצד אפשר לחיות עם אדם עשרות שנים ולא לפגוע בו? האם מעולם לא התווכחתם?! האם לא קרה שאתה רצית משהו אחד והיא רצתה משהו הפוך ואחד מכם נשאר כועס ומאוכזב?! - "בוודאי שהתווכחנו, כמו כל בני זוג, ענה הרב, אך הקפדנו להתווכח בצורה מכובדת ולכן הוויכוח לא גלש מעולם לפגיעה ולמריבה".

איפה שיש אנשים – ישנם חילוקי דעות, ככה זה טבע העולם. "כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעותיהם שוות". אולם השאלה היא כיצד מפרשים דעה שונה ומתמודדים אתה?

חז"ל סברו שאין שום פסול בוויכוח. הוא נובע מהבדלי אופי וגישות ואין בו שום דבר רע. כך פירש האדמו"ר מקוצק את המשפט הקודם: "כשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעותיהם שוות" – כלומר, כשם שאין אדם כועס על פניו השונות של חברו, כך אין לו לכעוס על דעתו השונה.

אולם הפשט הוא הרבה יותר עמוק: חז"ל הפגינו בכל רוחם ונפשם את **הערכתם לוויכוח**. אם נסכם במשפט אחד את מבנה התלמוד כולו הוא: **אנא, העריכו דעה שונה**. חז"ל לא ראו בוויכוח רק עובדה קיימת, אלא סברו שבלעדיו אי אפשר להתקדם. נשים לב כי היהדות **צמחה דרך מוסד המחלוקת, הפלוגתא**. בית הלל ובית שמאי, רבי עקיבא ורבי ישמעאל, אביי ורביא - כולם היו זוגות שהתווכחו על כל דבר שזז וככה הביאו את ארון הספרים היהודי אל ממדיו המרשימים.

אולם אצל תלמידי רבי עקיבא אירע ההיפך הגמור. הם הפכו את הוויכוח התורני למריבה. במקום להעריך את הדעה השונה – הם נפגעו ממנה. חמור מכך וזאת הנקודה העיקרית: הם פירשו את הדעה השונה **כחטא!** כמו קלות דעת, כמו חוסר יראת שמים, כמו חוסר אכפתיות. וכאן הוויכוח הפך למריבה נוראה. הם כבר לא התווכחו, הם שללו **האחד את השני**.

יש משפט יפה שאומר כך: "ההבדל בין וויכוח למריבה הוא, שבוויכוח שוללים את הנאמר ובמריבה את האומר". ועוד משפט חד אומר: "וויכוח ראוי הוא כזה שבו כל צד בטוח שהצד השני טועה, בעוד שוויכוח לא ראוי הוא כשכל צד בטוח שהצד השני חוטא". זה השלב בו הוויכוח הופך לפילוג.

מדוע זה קרה דווקא להם? הרבי מליובאוויטש העלה נקודה מדהימה: רבי עקיבא היה טיפוס מוחלט. הוא היה קנאי לקדושה והלך עם האמת שלו עד הסוף. אנו זוכרים את דברי הגמרא הנוראים על רגעי מותו, כאשר הרומאים דקרו את גופו בשלוש מאות חניתות של ברזל והוא אמר: "כל חיי כמהתי למות על מסירות נפש והנה זכיתי לכך".

אך היכן שיש **קנאות - אין הכלה!** איפה שישנה מסירות נפש ואכפתיות עד הקצה – קשה לייצר **סובלנות**. ולכן דווקא בבית מדרשו של רבי עקיבא, התפרק מוסד המחלוקת שהוא גאוותה של היהדות. התלמידים שכחו איך להתווכח ובמקום להעריך דעה שונה – תקפו אותה עם כל העוצמה. במקום לחפש "אחדות" - תלמידי רבי עקיבא תבעו "אחידות".

זה יכול לקרות בין תלמידי חכמים, אך זה קורה בעיקר בבית: דווקא במקום שיש בו אהבה – וויכוחים עולים לטונים גבוהים. אנו מצפים לתמימות דעים מהצד השני, ולכן כשמתרחש וויכוח, אנו נופלים לפרש את הדעה השונה כמו חוסר הערכה לאישיות שלי. 'אם הוא אוהב אותי – היה עליו להסכים אתי'.

אך האמת היא הפוכה: לא כל מי שחולק עליך - שונא אותך, ויותר מזה: במקום לחפש "אומרי כן" (יס מנים), אדם חכם יודע להעריך דעה שונה ומחפש דווקא את סיעור המוחות.

4. **ליקוטי שיחות כב/139:** לכל אחד מהתלמידים היה את הדרך בה הבין את תורת רבו ועל פיה עבד את ה'. אצל האחד היה העיקר אהבת ה' ואצל השני יראת ה'. ומכיוון שהיו תלמידי רבי עקיבא שעבדו בעניין של 'אהבת לרעהו כמור', השתדלו להשפיע על חבריהם שגם הם יעבדו ה' בדרך זו. וכאשר החברים לא קיבלו את דעתם – הרי שלא נהגו כבוד זה בזה. עוד זאת: רבי עקיבא חי כל ימיו בתשוקה בעניין המסירות נפש, כפי שאמר **לתלמידיו:** 'כל ימי הייתי מצטער ... מתי יבוא לידי ואקיימנו'. ותלמידי רבי עקיבא קיבלו ממנו את אותה התשוקה וכל עניין בעבודת ה' היה אצלם במסירות נפש שחדר את כל מציאותם – ולכן לא היה אצלם מקום לעניין אחר.

ה. כעת נוכל להבין הלכה מרתקת. נפתח עם הקדמה קצרה:

בערב קיצי לפני 25 שנה (יוני 93), המתינה נערה צעירה בשם חנית קיקוס לאוטובוס ביציאה מאופקים לכיוון באר שבע. חנית נעלמה באותו ערב ולא יצרה עוד קשר. המשטרה עצרה פועל בדואי מרהט בשם סלימאן אל עביד, עובד במחלקת התברואה בעיריית באר שבע, והאשימה אותו ברצח הנערה ובכך שטמן את גופתה במזבלה בה עבד. המשטרה הכניסה מדובב לתא המעצר שלו וסלימאן הודה בפניו במעשה. בית המשפט קיבל את גרסת המשטרה ודן אותו למאסר עולם.

מאוחר יותר, האיש חזר בו מההודאה וטען כי הוצאה ממנו בכוח. גם הגופה של חנית לא נמצאה במזבלה ההיא, אלא נמצאה אחרי שנתיים בבור ניקוז בכניסה לבאר שבע, מה שלא התאים עם הגרסה שבנתה המשטרה.

הוויכוח הציבורי אודות הרשעתו נמשך, עד ששר המשפטים, דניאל פרידמן, העביר את התיק לבדיקה חוזרת אצל מי שהייתה מבקרת המדינה, הגברת מרים בן פורת. הפרקליטה אישרה את עצם ההרשעה, אך המליצה לקצר את עונשו, וזאת בין היתר מהטעם המעניין הבא: שכן ההרשעה התקבלה על סמך מחלוקת בין השופטים ולא הייתה פה אחד. אך אילו הייתה מתקבלת בהסכמה מלאה - הדבר היה מוכיח את המוחלטות שלה.

כך מקובל בכמה מדינות בעולם, כמו ארצות הברית, שהרשעה פלילית חייבת להתקבל פה אחד.

וכאן עולה תמיהה עצומה שהיא אחת השאלות הגדולות על המשפט העברי. הרמב"ם פוסק את ההיפך (סנהדרין ט): "סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחילה ואמרו כולם חייב - הרי זה פטור, עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין - ואז יהרג". כלומר, אי אפשר להרשיע כאשר הדיון מתחיל בהסכמה! רק אם הדיון נפתח בחילוקי דעות ואחר כך נוצרה הסכמה או רוב - ניתן להרשיע אותו. והתמיהה היא עצומה: עד שיהודים מסכימים על משהו - מדוע מבטלים זאת?

מצאתי הסבר מרתק בספר "מדרש שמואל" על אבות, שכתב רבי שמואל די אוזידא, מתלמידי האר"י: בלי וויכוח - אי אפשר להגיע לחקר האמת. דעה שונה היא לא טרגדיה, היא המסלול הבלעדי אל גילוי האמת. ולכן בלי מחלוקת לא נוכל להיות בטוחים כי הפכנו כל אבן במטרה לרדת אל שורש העניין.

ו. נשוב לענייננו: לפי ההסבר שהביא הרבי, כי תלמידי רבי עקיבא טעו בהבנת השונות ביניהם, נוכל להבין דבר מעניין: נשים לב שהגמרא אומרת כי "הם לא נהגו כבוד זה בזה". כלומר, לא הייתה חסרה ביניהם "אהבה" אחד לשני, אלא דווקא "כבוד".

מה ההבדל בין "אהבה" ו"כבוד"?

זאת עובדה מעניינת, משום שחז"ל מצווים את האיש והאישה "לכבד" האחד את השני - עוד יותר משום מצווים "לאהוב" אחד את השני. מה הנקודה כאן?

רמב"ם אישות טו: ציוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו ... וכן ציוו על האישה שתהיה מכבדת את בעלה יותר מדי.

ישנו משל יפה בספרי מוסר: קבוצת דייגים יצאה אל הים לדוג דגים והלך להם טוב. הם הוציאו מהמים דג שמן. הדייגים שמחו על השלל ואילו הדג האומלל שכב ברשת רועד ומפרפר. לפתע שמע את הדייגים אומרים: 'ניקח אותו אל הפריץ, הוא אוהב דגים'. הדג שמע ש'הפריץ אוהב דגים' והחל להירגע. 'אם הפריץ אוהב דגים, הוא כנראה ישמור עלי'.

אשתו של הפריץ פתחה בפניהם את הדלת ואמרה: 'איזה דג שמן, בעלי כל כך אוהב דגים'. הדג יישר עוד קצת את שדרתו ואמר לעצמו ברוגע: 'הגעתי אל המקום הנכון. כאן אוהבים דגים'. הובילו את הדג אל המטבח, השכיבו אותו על משטח החיתוך והוציאו את הסכין הגדול לפשוט את בטנו לרוחב. רגע לפני שיצאה נשמתו, קרא הדג בכאב: 'שקרנים, אתם לא אוהבים דגים, אתם אוהבים את עצמכם'...

אהבה ביסודה היא תכונה **אגואיסטית**, אני אוהב את הזולת כי הוא עושה לי טוב. אני מגשים דרכו את עצמי. ה"כבוד", לעומת זאת, הוא תכונה אלטרואיסטית, זולתנית, אני מכבד את הזולת באשר הוא. כאן הזולת הוא המרכז ולא אני.

וכדי לשמר קשר – אהבה אינה מספיקה, משום שאהבה אינה רואה את הפרטנר. רק הכבוד הוא זה שגורם לכל אחד מבני הזוג להרגיש רצוי ומוערך.

זה מה שהיה חסר אצל תלמידי רבי עקיבא: לא הייתה חסרה להם "אהבה" זה לזה, להיפך, דווקא האהבה גרמה לכך שכל אחד ישתלט על המרחב **ולא יאפשר לזולת את השונות שלו**. היה עליהם להוסיף על האהבה נדבך נוסף של "כבוד", שעניינו מתן מקום ומרחב לאישיות העצמית של הזולת.

נסיים את הנושא בנקודה חשובה המבוארת בהמשך השיחה שם: מובא בפוסקים שתלמידי רבי עקיבא פסקו מלמות ביום ל"ג בעומר, ויום זה הפך להיות מאוחר יותר היום של רשב"י. כיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, מעניין להבין מדוע דווקא הזכות של רשב"י הייתה זו שעצרה את המגיפה?

רשב"י סימל את ה**תיקון** להנהגתם. רשב"י היה זה שהפנים היטב את הצורך במתן כבוד לדעה שונה **גם אם אתה חלוק עליה לגמרי**. הגמרא מספרת כי כשיצא מהמערה בפעם הראשונה, הוא ורבי אלעזר שרפו את מי שעבד בשדה והזניח "חיי עולם" של לימוד תורה. אולם כשיצאו מהמערה בפעם השנייה, את מי שרבי אליעזר שרף - **רשב"י החיה!** כך שרשב"י היה ה**תיקון** ל"חטא האחידות".

מה ניקח מכאן בפועל? הגמרא (עירובין יג) מעניקה טיפ ענק ל**ניהול וויכוחים**. הגמרא אומרת שההלכה נקבעה כדעת בית הלל, "מפני שנוחים הן ... **שמקדימים דברי בית שמאי לדבריהם**".

בית הלל עשו שני דברים: א. הם **הקשיבו עד הסוף** לדברי בית שמאי. הם 'סגרו את הפה' עד שתלמידי בית שמאי סיימו לדבר והקשיבו להם בסבלנות. ב. יתירה מכך: כאשר נציג בית הלל היה קם לדבר, היה **חוזר ומסכם תחילה את דברי בית שמאי** ורק אחר כך מציג את העמדה השונה שלו.

בשפה הפסיכולוגית זה נקרא: "שיקוף". לוודא היטב שהבנת את דברי הדובר הראשון ולומר: "מה שאת אומרת בעצם הוא שאני לא מספיק נמצא בבית" ... כך אפשר להיות בטוח שהקשבת היטב לדברי הזולת ואתה גם משדר לו את הכבוד הראוי לדעתו – גם אם הנך חלוק עליה לחלוטין.

ונסיים: בערב המהפכה באיראן בה עלה חומייני לשלטון, הרבי שלח כמה בחורים כדי להוציא משם ילדים וילדות יהודים. במבצע מורכב וחשאי, הוצאו משם מאות ילדים והוטסו לארצות הברית, שם שוכנו במוסד מיוחד שהוקם עבורם. כמה ימים לפני פסח, קיבלה הנהלת המוסד מסר מיוחד מהרבי: לא לשכוח להכין **אורז לליל הסדר!** כדי שתהיה לילדים הרגשה של בית...

נשים לב: אצל האשכנזים מחמירים לא לאכול קטניות בפסח, אבל הרבי הרגיש את הצורך השונה של אותם ילדים – והעניק להם את הכבוד הראוי.

כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב